

Kulturdepartementet

Enheten för mediefrågor

Departementssekreterare

Pia Kjellander

Telefon +46 8 4053587

E-post pia.kjellander@culture.ministry.se

Svar på frågeformulär om EU-rekommendationen om att stärka skyddet för minderåriga och den mänskliga värdigheten (rådets rekommendation 98/560/EG)

Internet

1. Ja. Branschorganisationen IT-företagen är den som organiserar flest företag, cirka 600 stycken (se webbplats www.itforetagen.se).

Dessutom finns Svensk Internet Operatörs Forum (SOF) som är ett samarbetsorgan för tillhandahållare av Internettjänster i Sverige. SOF är sedan år 1999 en arbetsgrupp inom ISOC-SE. Mer information finns på webbplatsen, <http://sof.isoc-se.a.se/>. Den svenska avdelningen av ISOC har webbadress www.isoc-se.a.se.

2. Ja. Branschens etiska regler, som återfinns på IT-företagens webbplats under rubriken IT-företagens affärsregler, behandlar dock i huvudsak handelsetik. När det gäller skydd av minderåriga kan nämnas att IT-företagen och flera andra branschorganisationer är involverade i SAFT-projektet (Safety, Awareness, Facts and Tools), ett projekt som just nu genomförs med stöd av Internet Action Plan. Syftet med projektet är att främja en säkrare användning av Internet bland barn och unga, och Sverige är ett av fem länder som deltar genom den statliga kommittén Våldsskildringsrådet. IT-företagen ansvarar för den svenska branschdelen av projektet, vilket framför allt innebär framtagande av en "Safe Use Guide". Guiden, som beräknas vara klar i september, kommer att distribueras via alla Internettjänsteleverantörer och via SAFT:s webbplats.

3. Det finns inga krav på att Internetleverantörerna vid upprättande respektive ändring av sina etiska regler skall samverka med myndigheter eller konsumenter. När det gäller IT-företagens och andra branschorganisationers arbete med SAFT-projektet samverkar branschen med det statliga Våldsskildringsrådet, som är svensk partner i SAFT-projektet, och med SAFT-projektets nätverk, som innehåller representanter för en rad olika myndigheter och organisationer.

4. Det finns en speciallagstiftning på detta område, nämligen lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor. Med elektronisk

anslagstavla (Bulletin Board System, BBS) avses en tjänst för elektronisk förmedling av meddelanden i form av text, bilder, ljud eller annan information. I lagen slås fast att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla på t.ex. Internet får ett visst ansvar för innehållet på anslagstavlan, bland annat genom skyldigheten att ta bort eller på annat sätt förhindra vidare spridning av vissa meddelanden som uppenbart avses i brottsbalkens bestämmelser om t.ex. barnpornografibrott och olaga våldsskildring. Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet underlåter detta döms till böter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst två år.

5. När det gäller elektroniska anslagstavlor (BBS) ställs, som angivits i svaret på frågan ovan, krav på att Internetoperatören skall hålla rimlig uppsikt över innehållet. När det gäller övrigt innehåll på Internet, t.ex. hemsidor på World Wide Web, ställs inga sådana krav i lagstiftningen. Inrapportering av misstänkt olagligt material sker dock ändå på Internetleverantörernas initiativ (se svaret på fråga 6).

6. Organisationen Rädda Barnen (Save the Children Sweden) upprättade år 1999 en hotline mot barnpornografi på Internet, dit allmänheten kan anmäla misstänkt illegalt material oberoende av var på Internet detta förekommer. I Sverige är Rädda Barnens hotline den mest etablerade tjänsten av detta slag. Verksamheten är till 50 procent finansierad av EU genom Internet Action Plan. Av de mer än 17 000 tips som inkommit till verksamheten handlar den absoluta majoriteten om barnpornografi och/eller annat illegalt material. I de fall där detta konstateras skickas ärendet, efter komplettering av uppgifterna, vidare till Rikskriminalpolisen. Rädda Barnens hotline har vidare kontakt med såväl de svenska Internetleverantörerna som internationella innehållsföretag, och man har en referensgrupp som träffas kvartalsvis för att utvärdera och utveckla verksamheten. Rädda Barnens hotline är numera knuten till det europeiska nätverket INHOPE. Mer information finns på webbplatsen för Rädda Barnens hotline (www.rb.se/hotline).

Webbplatserna för de största svenska Internetleverantörerna, TeliaSonera AB och Tele 2 AB, innehåller utförliga råd och information om hur man gör anmälan av misstänkt olagligt material m.m. Företagen har egna s.k. abuse-avdelningar och på webbplatserna finns också länkar till såväl polisen som Rädda Barnens hotline. För mer information se www.telia.se resp. www.tele2.se.

7. Rikskriminalpolisens Rotel för särskilda objekt (ansvar barnpornografibrott) gjorde år 2000 bedömningen att över 90 procent av de sidor på World Wide Web som orsakar problem är placerade på servrar utanför Europa. Framför allt i USA, men också i Ryssland och Asien. Rikskriminalpolisens IT-brottsrotel (ansvar övrig IT-kriminalitet) instämde i bedömningen att över 90 procent av det problematiska innehållet, vilket inom denna enhets ansvarsområde främst rör rasistiskt innehåll, är placerat på servrar utanför Europa och i huvudsak i USA. Rädda Barnens hotline delar uppfattningen och menar att den ökning av främst barnpornografiskt material som skett under senare år verkar ha sitt ursprung i länder i det forna

östblocket, men att materialet ofta distribueras via t.ex. servrar i USA. Rädda Barnens hotline menar vidare att nya tekniker, främst s.k. fildelningsprogram, också medgett en ökad distribution som är svår att spåra.

8. På webbplatsen för Rädda Barnens hotline (www.rb.se/hotline) finns utförlig information om verksamheten, hur man arbetar samt hur allmänheten kan anmäla misstänkt material. Det finns också en inbjudan att länka till platsen. Enligt uppgift på webbplatsen har sedan starten av hotline-verksamheten årsskiftet 1999/2000 fram t.o.m. april 2003 mer än 17 500 mail hanterats via webbplatsen. Man har också tagit emot mängder av telefonsamtal, fax och brev.

9. I och med Internets enorma omfattning och fortsatt snabba utbyggnad har vi tyvärr ingen möjlighet att göra en uppskattning av hur stor andel av det totalt tillgängliga illegala materialet som upptäcks, och därmed plockas bort. Enligt Rädda Barnens hotline kan man dock, i samband med att olika ”härvor” avslöjas, märka en nedgång, om än tillfällig, i trafiken. Ett stort problem är att även om material anmäls till polis, nationellt eller internationellt, och därför försvinner från en plats på nätet så tenderar materialet att ständigt dyka upp på nya platser på Internet.

10. Nej, inte såvitt vi känner till.

11. Nej.

12. Frivilligorganisationen ECPAT Sverige, Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling samt Skolverket har i samarbete genomfört informationskampanjen ”InternetAction” i skolor runt om i landet med syftet att göra barn och ungdomar medvetna om de risker som är förknippade med användningen av Internet. Mer information finns på www.ecpatsweden.org.

Skolverket (www.skolverket.se) har givit ut referensmaterialet ”Internet på gott och ont”. Denna skrift går igenom de problem som kan uppstå vid Internetanvändning i skolor. Boken har skickats ut i ett exemplar till alla grundskolor, gymnasieskolor och komvux.

Under perioden 1999-2002 genomfördes en nationell satsning på IT i skolan (ITiS). Den totala kostnaden för ITiS uppgick till 1,630 miljarder kronor. Syftet har varit att skapa förutsättningar för att elever och lärare ska kunna använda den nya informations- och kommunikationstekniken som ett integrerat verktyg och stöd i lärandet. Bl.a. har minst 70 000 lärare, vilket motsvarar mer än 50 % av den svenska lärarkåren, erbjudits möjlighet att utveckla sin kompetens inom området IT och lärande genom att delta i ITiS:s kompetensutveckling. Samtliga kommuner har erbjudits ett statsbidrag för att förbättra skolornas tillgänglighet till Internet och för att upprätta e-postadresser till samtliga lärare och elever.

Från och med den 1 mars 2003 har Myndigheten för skolutveckling (www.skolutveckling.se) det sammanhållande och nationella ansvaret för

fortsatta insatser och utveckling av användningen av IT i skolan. Myndigheten skall även ta tillvara, utveckla och sprida erfarenheter från bl.a. ITiS. Som en del av sitt uppdrag att främja IT-användningen i skolan svarar myndigheten för Skoldatanätet, en Internetguide för pedagoger och Multimedialbyrå – ett resurscentrum för multimedialäromedel. Under Skoldatanätets avdelning om etik finns t.ex. funktionen ”Kolla källan” som syftar till att stödja lärares och elevers IT-användning med fokus på källkritisk granskning och ett etiskt användande av olika medier. Här finns även länkar och information om en mängd organisationer och projekt som arbetar med barn och Internetsäkerhet. Myndigheten för skolutveckling samarbetar med flera av dessa, bl.a. med ECPAT.

Det statliga Våldsskildringsrådet ingår som en partner i SAFT-projektet (som tidigare nämnts under svaren på fråga 2 och 3), ett informations- och utbildningsprojekt för en säkrare användning av Internet bland barn och unga. Fem länder och sju partner ingår i projektet, som finansieras inom ramen för Internet Action Plan. Mer information finns på SAFT-projektets internationella webbplats (www.saftonline.org).

13. Nej, några belägg för sådana antaganden har inte kommit till vår kännedom. Sverige har en mycket hög användning av Internet. Enligt Statistiska Centralbyrån använder 97 procent av ungdomarna i åldrarna 16-24 år Internet. Enligt Post- och Telestyrelsen har ca 66 procent av hushållen tillgång till Internet.

14. Behovet av dialog och erfarenhetsutbyte över nationsgränserna ökar i den internationella mediemiljön. Det är därför av vikt att det pågående arbetet inom bl.a. EU med att utbyta erfarenheter och bygga upp kunskaper på detta område fortsätter. Ett exempel på internationellt samarbete på området där Sverige deltar är SAFT-projektet som genomförs med stöd av Internet Action Plan, och där svenska Våldsskildringsrådet ingår som en partner (se även svaren på fråga 2, 3 och 12).

15. Det finns inte något undantag för sändningar via mobiltelefoner i t.ex. yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) eller i annan strafflagstiftning. Relevant svensk lagstiftning gällande olagligt innehåll torde således kunna vara tillämplig även för sändningar via mobiltelefoner. Frågan har dock såvitt vi vet inte prövats i rättstillämpningen.

16. I vissa fall föreligger grundlagsskydd för chat-tjänster. Detta gäller om en chat-tjänst är ordnad på det sättet att den som driver den bestämmer vilket material som skall göras tillgängligt för användarna. Det krävs även för grundlagsskydd att den som driver tjänsten är ett traditionellt massmedieföretag, ägaren till en periodisk skrift eller har ansökt om och beviljats frivilligt grundlagsskydd. Grundlagsskyddet innebär bl.a. att ansvar endast kan bli aktuellt för brott som utgör yttrandefrihetsbrott enligt yttrandefrihetsgrundlagen. Om grundlagsskydd inte föreligger gäller vanlig strafflagstiftning.

Det förekommer enskilda initiativ från innehavare av webbportaler för att öka tillsynen över bl.a. chat-tjänster.

17. När de nationella kursplanerna för grundskolan reviderades till hösten 2000 lyftes skolans ansvar att ge eleverna fördjupande kunskaper om film och medier fram. Att kunna bearbeta information och lära sig sovra i informationsflödet är färdigheter vars betydelse betonas i kursplanen. Mediernas betydelse och vårt förhållande till medierna behandlas också. Ett vidgat textbegrepp har införts som innebär att texter inte alltid behöver läsas utan kan upplevas med ögat och örat i olika former.

Utbildningsdepartementet har inom ramen för en satsning på *Kultur i skolan* gett Svenska Filminstitutet två miljoner kronor till ett projekt för att utveckla arbetet och öka kunskapen om film och medier i skolan. Svenska Filminstitutet har i samverkan med Skolverket drivit ett utvecklingsarbete för att öka kompetensen om film och medier i skolorna. För att ytterligare fördjupa arbetet med skolbio, filmpedagogik och medier i undervisningen har också några samarbetsprojekt med lärarutbildningar bedrivits.

Inom ramen för SAFT-projektet, som tidigare nämnts under svaren på fråga 2-3, 12 och 14, kommer ett utbildningspaket om säker Internet-användning att tas fram. Utbildningspaketet ska innehålla råd och praktiska övningar kring Internet-användning och kunna användas av lärare och elever i skolan och av barn och föräldrar i hemmen.

Se även svaret på fråga 12.

18. Pressen har egna etiska regler som bl.a. innefattar frågor om genmäle. Den som känner sig kränkt eller på annat sätt orättvist behandlad i en tidningspublicering kan vända sig till det av branschen inrättade organet Allmänhetens Pressombudsman, som kan försöka bidra till en rättelse eller ett genmäle. Även publiceringar på Internet kan i vissa fall anmälas. Mer information finns på webbplatsen för Allmänhetens Pressombudsman (www.po.se).

TV- och radiosändningar

19. Nej, något sådant branschgemensamt system för självreglering finns inte på radio- och TV-området. Radio- och TV-lagen innehåller bestämmelser om vilken hänsyn som skall tas till barn vid sändning av våldsskildringar och pornografi samt om förbudet mot reklam riktad till barn. I tillståndsvillkoren för de företag som sänder i marknätet återfinns än mer långtgående villkor vad gäller hänsynen till mediets särskilda genomslagskraft. Reglernas efterlevnad övervakas av den statliga myndigheten Granskningsnämnden för radio och TV (www.grn.se).

Vissa insatser vidtas inom enskilda TV-bolag. De i Storbritannien etablerade kanalerna TV3 och Kanal 5, vars sändningar riktas till svensk allmänhet, anger inför visningen av långfilmer egna åldersrekommendationer. Åldersrekommendationerna återfinns också på kanalernas webbplatser (www.tv3.se resp. www.kanal5.se).

De två abonnerade filmkanalerna Canal Plus och TV1000 anger också egna åldersrekommendationer för sina filmer. Filmerna delas in i olika kategorier, vilket visas genom symboler i kanalernas programguider samt på webbplatserna (www.canalplus.se resp. www.tv1000.se). Symbolerna visas också i TV-rutan före sändning i kombination med en speakerröst.

20. Se svaret på fråga 19.

21. Radio- och TV-lagen förbjuder att TV-program med ingående våldsskildringar av verklighetstrogen karaktär eller med pornografiska bilder sänds vid tider och på sådant sätt att det finns en betydande risk för att barn tittar. Genom en skärpning av lagen år 1999, föranledd av en ändring i EG:s TV-direktiv, skall sådana program dessutom förse med varningssignaler i ljud eller bild. Sverige valde att gå längre än TV-direktivet och även låta varningsskyldigheten omfatta kodade sändningar, dvs. betal-TV.

Bolagens efterlevnad av varningssignalskravet övervakas av Granskningsnämnden för radio och TV. Regeln förefaller fungera effektivt. Överträdelser har endast kunnat konstateras i enstaka fall.

22. I det digitala marknätet finns tillgång till spärrning av vissa program genom parental control-teknik. Information om detta har skickats ut till abonnenterna.

Canal Plus uppmuntrar abonnenterna att använda den parental control som finns inbyggd i de digitala mottagarboxarna, dels genom information på webbplatsen, dels genom information i den manual som följer med mottagarboxarna. Med hjälp av den funktionen kan man i förväg koda bort oönskat material. Funktionen är dock endast tillgänglig för de tittare som har digital mottagning.

23. Se svaret på fråga 17.

Dator- och TV-spel (termen "videospel" används inte i Sverige)

24. Följande kan sägas om den gällande lagstiftningen för spridning av dator- och TV-spel till barn och ungdomar.

Den 1 januari 1999 infördes termen "tekniska upptagningar", som bl.a. omfattar dator- och TV-spel, i yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Med grundlagsskyddet följer t.ex. krav på att spelen skall ha en ansvarig utgivare och att utgivarens namn skall framgå av varje enskilt exemplar.

Även bestämmelserna om yttrandefrihetsbrott i 5 kap. YGL kan, i kombination med 16 kap. 10 b § brottsbalken, tillämpas på dator- och TV-spel. Den som i bild skildrar sexuellt våld eller tvång eller genom rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur, med uppsåt att framställningen sprids eller som sprider en sådan skildring,

kan dömas för *olaga våldsskildring*. Straffet är böter eller fängelse i högst två år.

Det är också ett brott att till personer som är under 15 år lämna ut en film, ett videogram eller annan teknisk upptagning med rörliga bilder (t.ex. ett datorspel) med ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur. Brottet kallas *otillåten utlämning av teknisk upptagning* och återfinns i 16 kap. 10 c § brottsbalken. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. För straffansvar räcker det att utlämningen skett av grov oaktsamhet.

Enligt 16 kap. 12 § brottsbalken döms den som bland barn eller ungdom sprider en teknisk upptagning (exempelvis datorspel) som genom sitt innehåll kan verka förråande eller annars medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran för *förledande av ungdom* till böter eller fängelse i högst sex månader. Bestämmelsen avser planerig spridning just till barn och ungdom, exempelvis genom distribution i närheten av en skola eller annan samlingsplats för ungdom.

25. Dator- och TV-spelsbranschen i Sverige har, genom branschföreningen MDTS (Multimedia, Dator- och TV-spel), anslutit sig till ISFE:s åldersmärkningssystem PEGI (Pan European Game Information). Fr.o.m. den 1 juli 2003 skall alla nya spel i Sverige ha den nya märkningen. På MDTS webbplats finns mer information (www.mdts.se).

26. Eftersom PEGI-systemet är alldeles nytt (se svaret på fråga 25) går det inte att dra några slutsatser om systemets effekter i Sverige. Den gällande lagstiftningen som beskrivits i svaret på fråga 24 har inte varit föremål för utvärdering.

27. PEGI-systemet kommer, enligt PEGI:s webbplats (www.pegi.info), att gälla även för online-spel. Inom ramen för svensk lagstiftning torde samma bestämmelser gälla för online-spel som för övrigt innehåll på Internet (se svaren på frågorna 4 och 16). Frågan har dock såvitt vi vet inte prövats i rättstillämpningen.

Övriga system för distribution av material

28. Nej.

Allmänt

29. Ansvar för genomförandet av EU-rekommendationen vilar i Sverige på den statliga kommittén Våldsskildringsrådet. Rådet har i juni 2003 fått en förändrad inriktning på sitt uppdrag innebärande att verksamheten blir aktivare och mer utåtriktad. Syftet med verksamheten är att minska riskerna för skadlig mediepåverkan på barn och unga. Även uppdraget gällande rekommendationen har fått en aktivare inriktning. Rådet skall genom konstruktiva och kontinuerliga kontakter driva på mediebranschernas självreglerande arbete för att skydda barn och unga från skadlig mediepåverkan. Genom den förändrade inriktningen har också samarbete med andra aktörer, t.ex. kommuner, skolor, föreningslivet, opinionsgrupper

i samhället, myndigheter, forskare och branschorganisationer, fått en större tyngd i rådets uppdrag.

Våldsskildringsrådet är svensk partner i SAFT-projektet (se även svaren på fråga 2-3, 12, 14 och 17), ett informations- och utbildningsprojekt för en säkrare Internetanvändning bland barn och unga. Projektet finansieras av medel från Internet Action Plan. Inom ramen för SAFT-projektet har rådet byggt upp ett nätverk som regelbundet träffas och utbyter erfarenheter, där en rad olika myndigheter och organisationer finns representerade.

30. En statlig beredning har den 30 april 2003 tillsatts på det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga området. Beredningen bör vid sina överväganden eftersträva att tekniken inte skall vara av avgörande betydelse för mediernas grundlagsskydd. I beredningens uppdrag ligger således att överväga frågan om det mot bakgrund av den tekniska och mediala utvecklingen är möjligt att i längden behålla en teknikberoende grundlagsreglering av yttrandefriheten i medierna.

31. Den statliga kommittén Våldsskildringsrådet (se fråga 29) tar fram och sprider information i frågor som rör barn och unga och skadligt medieinnehåll. Rådet har bl.a. gett ut ett antal skrifter på olika teman.

Sedan år 1997 finns UNESCO International Clearinghouse on Children, Youth and Media vid Nordicom vid Göteborgs universitet i Sverige (Nordic Information Centre for Media and Communication Research). Utgångspunkten för arbetet är FN:s konvention om barnets rättigheter, och syftet är att öka kunskapen om barn, ungdomar och medier. Mer information finns på Nordicoms webbplats (www.nordicom.gu.se).

32. Se Nordicoms webbplats (www.nordicom.gu.se) samt Våldsskildringsrådets webbplats (www.sou.gov.se/valdsskildring).

33. Vi har i svaren på dessa frågor försökt att delge all information vi har tillgång till. Eftersom det ligger i självregleringens natur att staten inte har fullständig insyn i branschernas arbete kan det emellertid förekomma självreglerande insatser som inte kommit till vår kännedom.